

Arkeologisk undersökning i anslutning till gravfältet Raä 8 i Sånga socken.

**Fornlämning: Raä 8. Fastighet: Para 1:13. Socken: Sånga.
Kommun: Sollefteå. Landskap: Ångermanland.**

**Rapportnummer 2015:3
Ola George**

Murberget Länsmuseum Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Arkeologisk undersökning i anslutning till gravfältet Raä 8
i Sånga socken.

© Murberget Länsmuseum Västernorrland, Ola George
Härnösand 2015
Foto: Murberget

ISSN 2000-0111

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning	6
Syfte.....	7
Metod	7
Topografi	7
Beskrivning av fornlämningen, fornlämningsbild och äldre uppgifter	8
Schaktbeskrivningar.....	10
Fynd.....	12
Tolkning och diskussion.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Referenser	14
Bilaga 1. Fotolista.....	15

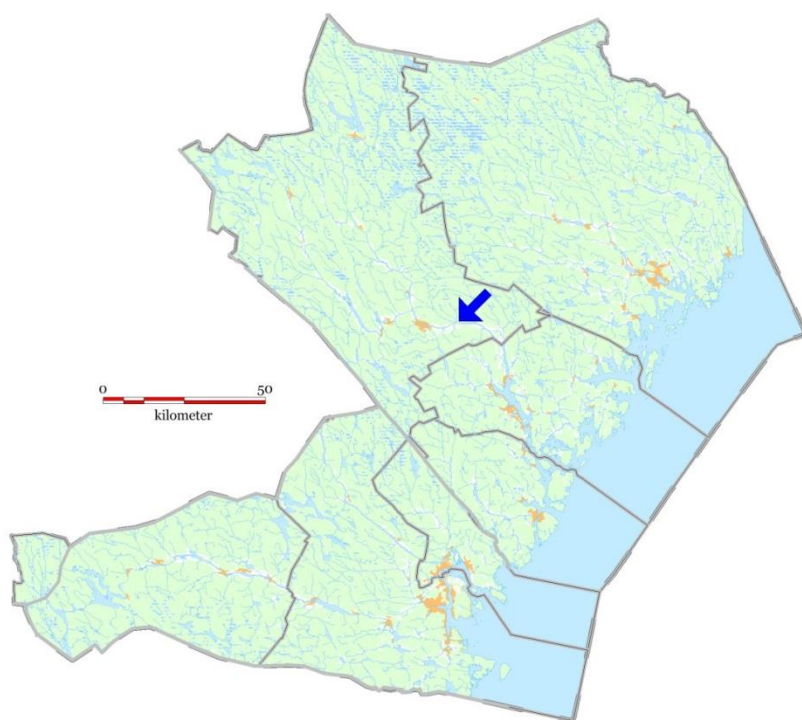

Sammanfattning

Undersökningen 2013 hade som syfte att lokalisera den boplats som hört samman med gravfältet Raä 8 i Sånga socken. Schakt grävdes med grävmaskin i anslutning till gravfältet men inga boplatslämningar hittades. Troligen ligger boplatsen på ett längre avstånd från gravfältet, kanske på höjden nordväst om gravfältet där en gård legat sedan åtminstone sekelskiftet 1800/1900.

Inledning

Murberget Länsmuseum Västernorrland har tidigare undersökt flera gravar inom Raä 8 i Sånga socken. Undersökningarna ingick i projektet "Hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar" och genomfördes för att dokumentera fornlämningar som skadats av erosion och genom skred riskerade att rasa ner i ravinerna. Gravarna inom Raä 8 spannar i tid från 200-600 e. Kr och har visat sig vara mycket rika (George 2008, 2009 a, 2009 b, 2010, 2012 a, 2012 b). De tidigare undersökningarna var inriktade på att undersöka skadade gravar. Undersökningen 2013 blev möjlig då Murberget sökte och fick anslag från Björkå AB fornminnesfond.

Figur 1. Karta över Västernorrland med Para markerat med blå pil.

Figur 2. Översikt med undersökningsplatsen markerad med en blå pil.

Syfte

Syftet med den planerade undersökningen var att lokalisera boplatsen som hört till gravfältet och om möjligt ta reda på något av husens utbredning, datering, eventuella kulturlagers utbredning samt spridning och sammansättning av fynd.

Metod

För att gräva schakt användes grävman skin. Schakten grävdes först i anslutning till gravfältet Raä 8. Då inga anläggningar och fynd hittades där grävdes några schakt på åkern norr om gravfältet. Totalt undersöktes cirka 240 m². Metalldetektor användes för att försöka hitta metallfynd. Schakten mättes in med totalstation och fotograferades.

Topografi

Gravfältet Raä 8 i Sänga socken ligger längst ut på en nippkant på ett avstånd av 60-100 m från Ångermanälven. Nippan sluttar starkt ner mot det breda strandplanet intill Ångermanälven. På sträckan mellan gravarna och älven är höjdskillnaden upp till 25 m. Älvens nivå ligger idag enligt kartuppgifter på ca 7,4 m nivå över havet vid Para.

Längs fornlämningsområdet är marken på flera ställen borteroderad genom från älven sett vinkelräta raviner som bitvis är mycket djupa.

Jordarten består huvudsakligen av mjäla utan inslag av grövre fraktioner. Ytorna norr om gravfältet består idag av åkermark som sträcker sig 350 meter bort till det öst-västligt löpande bergsområdet.

Figur 3. Översikt av undersökningsområdet. Foto från nordväst.

Beskrivning av fornlämningen, fornlämningsbild och äldre uppgifter

Fornlämningen Raä 8 består av ett gravfält som haft minst nio gravhögar förmodligen flera (se nedan). Högarna har ursprungligen varit mellan 5,8- 16 m i diameter och mellan 0,4-2,8 meter höga. Fem möjligtvis sex av högarna har ursprungligen varit 13- 16 m i diameter. I nuläget är fem högar undersökta.

På den geometriska kartan från 1696 ligger platsen för Raä 8 i skogsmark söder om åkermarken, gravarna är ej markerade.

Ortnamnet Paras etymologi är inte tillfredställande utredd. 1535 skrevs det Perä, 1542 Pero, 1543 Pera, 1544 Pära och 1627 Para. Bucht föreslår med stor tvekan att namnet kommer från padha "ådal" (Bucht 1955:53).

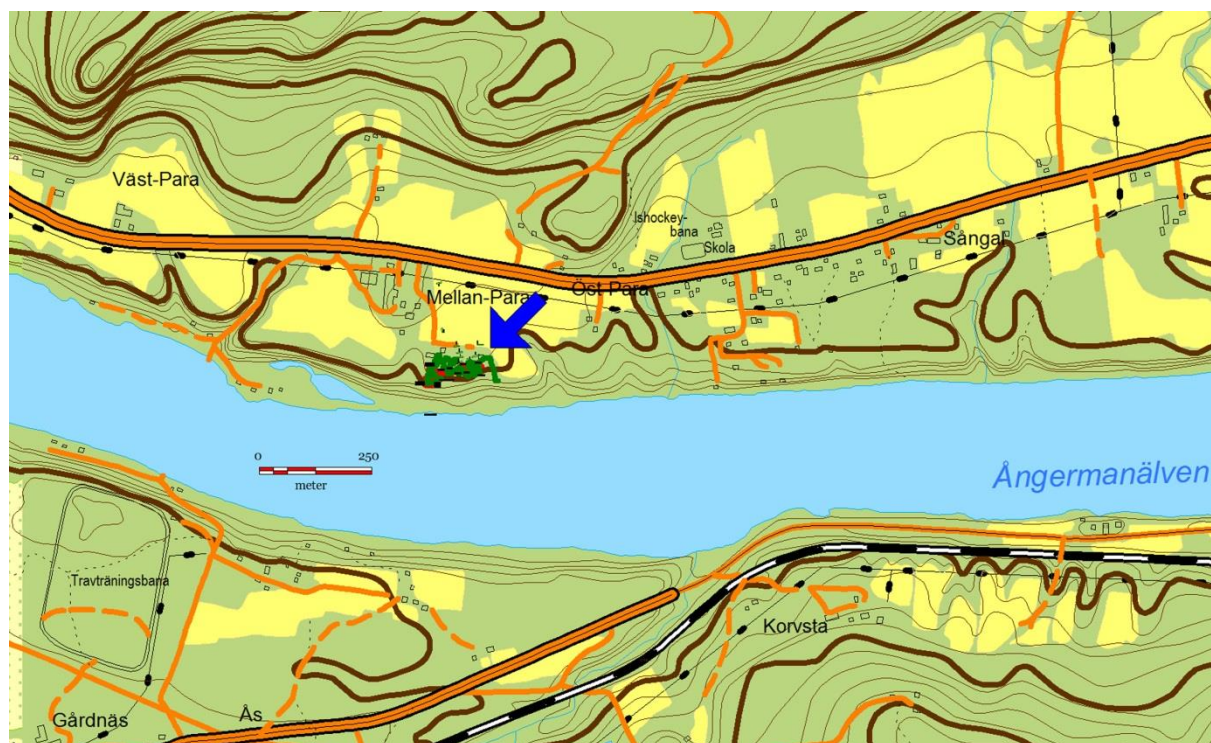
Nils Johan Ekdahl (1827-30) -anger två storhögar (som var över 22 m i diameter) i Sånga socken av totalt 25 gravar, Karl Sidenbladh (1865) angav 44 gravhögar i Sånga socken men inga uppgifter om några storhögar (båda utförde inventeringar för vitterhetsakademien). Enligt Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering fanns det 33 gravhögar i Sånga socken, ingen av dem var över 20 m i diameter (Wallander 2005:216). Ekdahl nämner tre högar mellan östra och västra Para söder om landsvägen. En av dessa ska ha varit 27 alnar i diameter och 3 ½ alnar hög samt 17 alnar i diameter och 2 alnar hög. Detta kan vara en beskrivning av de större högarna på Raä 8. Ekdahl nämner även fem högar i östra Para som

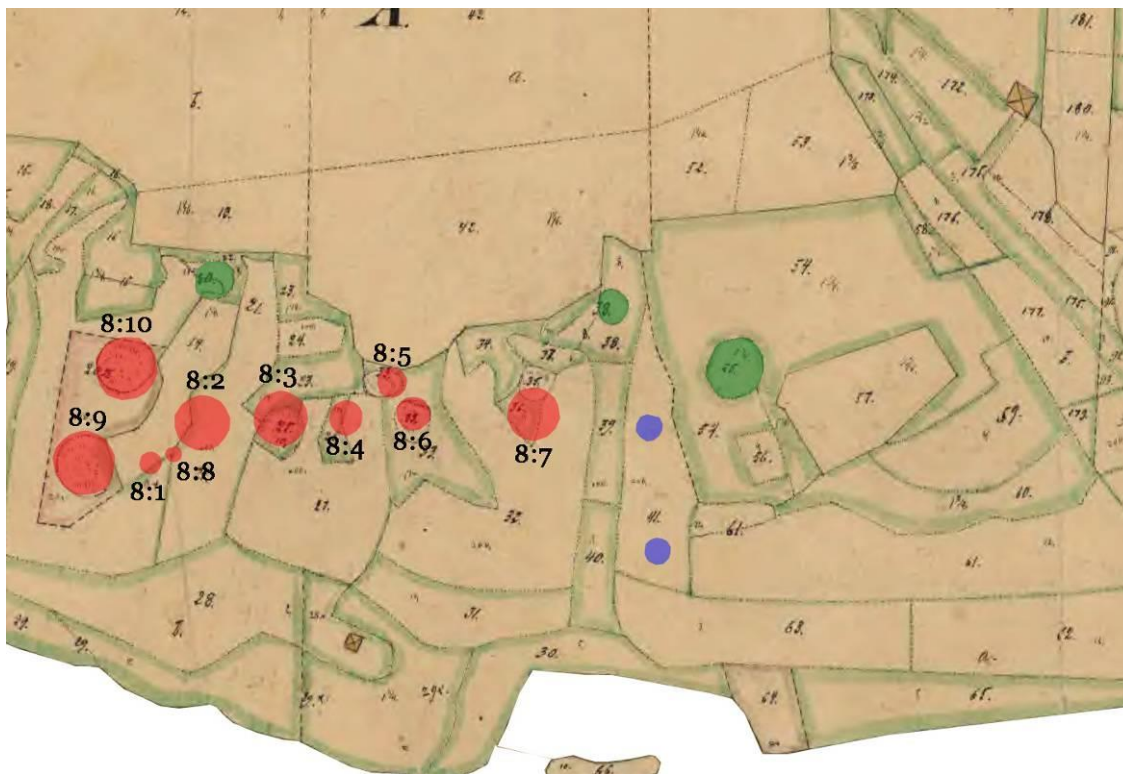
”mest förstörda genom jordras wid elfven” (Ekdahl 1833). Sidenbladh beskriver ett gravfält med tio högar i Mellan- Para, dessa ska dock ha legat på gränsen till Väster- Para ovan vägen. Troligen beskrivs Raä 15 som nu består av endast en skadad gravhög (Sidenbladh 1865). Inom Sånga socken har förutom föregående års undersökningar inom projektet inom Raä 8 bara en arkeologisk undersökning tidigare genomförts enligt ADIN (Arkeologiska databaser i Norrland) (Ramqvist 2000, Persson 2008). 1988 undersöktes delar av den medeltida kyrkan i Sånga (Forsberg 1997).

I Sånga socken finns ett drygt tiotal gravlokaler av järnålderskaraktär. Ett par av dessa är endast uppgifter om gravar.

På laga skifteskartan från 1852 är förutom de nu synliga gravarna ett flertal gravar markerade, sannolikt har det funnits minst 14 gravhöggar på gravfältet.

Figur 4. Översikt med undersökningsplatsen markerad med blå pil.

Figur 5. Utdrag ur laga skifteskartan från 1852. Av de rödmarkerade gravarna är 8:1, 8:2 upptäckta i samband med Murbergets undersökningar på platsen (8:8 utgick efter undersökning 2009). De grönmarkerade är inte återfunna utan är troligen helt förstörda. Av de lilamarkerade punkterna är den nedre en trolig grav, den övre som idag mestadels består av en grop, utgör möjligen resterna av en kraftigt förstörd grav.

Schaktbeskrivningar

Schakt 1. I schaktet (16 x 2 meter) hittades inga anläggningar. Ett sentida dike gick igenom schaktet. Tidigare hade en sommarstuga legat på platsen där schaktet grävdes. Matjordslagret var cirka 0,2 meter tjockt (ner till steril jord). I jorden fanns enstaka tegelfragment.

Schakt 2. I schaktet (11 x 2 meter) hittades någon enstaka skörbränd sten och tegelfragment men i övrigt inget. Matjordslagret var cirka 0,25 meter tjockt (ner till steril jord).

Schakt 3. I schaktet (12 x 2 meter) hittades inga anläggningar eller fynd. Ett dike löpte genom schaktet och fortsatte in i schakt 4. Någon enstaka skörbränd sten påträffades. Matjordslagret var 0,2- 0,25 meter tjockt (ner till steril jord).

Schakt 4. I schaktet (12 x 2 meter) hittades tegelfragment, spik och ett sentida mynt. Ett dike löpte genom schaktet och fortsatte in i schakt 3. Matjordslagret var 0,2- 0,25 meter tjockt (ner till steril jord). Inga fynd av anläggningar.

Schakt 5. I schaktet (11 x 2 meter) hittades inga anläggningar. Endast fynd av några spikar. Matjordslagret var 0,25- 0,3 meter tjockt (ner till steril jord).

Schakt 6. I schaktet (3-4 x 13 meter) var matjordslagret upp till 0,8 meter tjockt i den västra delen och 0,4 meter i den östra delen (ner till steril jord). I nordvästra delen syntes ett

igenfyllt dike eller möjligen igenfylld ravinkant. I det igenfyllda diket/ravinen fanns ett 0,8 meter djupt hål. Försök att sonda ner till botten gick ej då det var för djupt. Inga fynd av anläggningar. I schaktet hittades två sentida mynt (1900-tal), en sentida knapp, en bit keramik (glaserat rödgods) och en plastbåt (2 x 2 cm stor), spik och metallskrot.

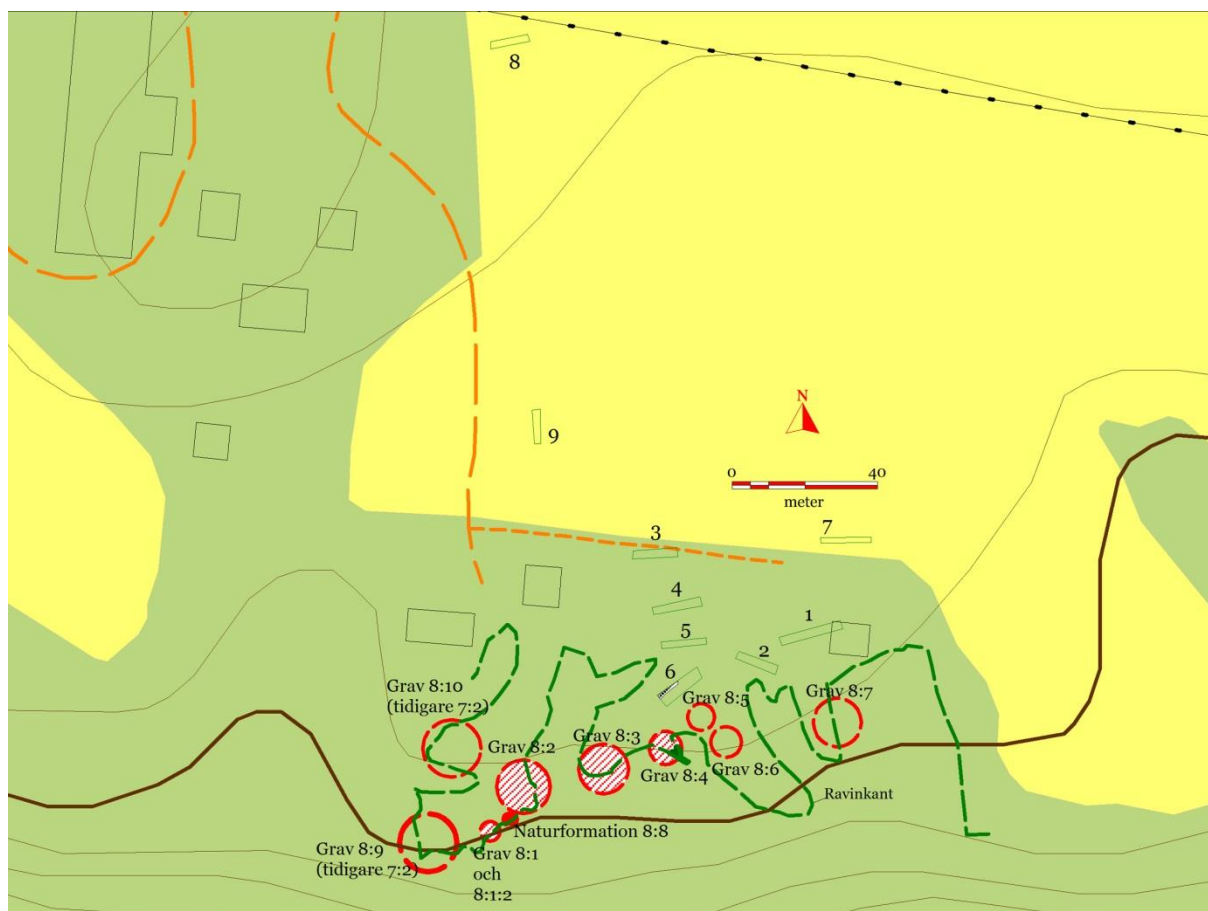

Figur 6. Schakt 6. Foto från önö.

Schakt 7. I schaktet (2 x 13 meter) var matjordslagret 0,3 meter tjockt (ner till steril jord). I schaktet hittades en bit bränd lera som på ena sidan var sintrad (25,5 x 15 x 13 mm). Inga fynd av anläggningar.

Schakt 8. Schaktet (2 x 10,5 meter) låg ute på åkern. Matjordslagret var 0,25 meter tjockt (ner till steril jord). Inga fynd av anläggningar eller fynd.

Schakt 9. Schaktet (2 x 9 meter) låg ute på åkern. Ett dike skar igenom schaktets södra del. Matjordslagret var 0,4 meter tjockt (ner till steril jord). Fynd av hästkosöm och metallbit. Inga fynd av anläggningar.

Figur 7. Översikt med numrerade schakt och gravar.

Fynd

Vid undersökningen hittades fynd av spikar, keramik från historisk tid (glaserat rödgods), några mynt från 1900-talet (femöring från Gusav VI adolf och tvåöring från Gustav V), enstaka skärvstenar, ornerade knappar från historisk tid (1700-1800-tal), hästkosöm samt sentida skräp. Av fynden indikerar endast skärvstenen och den brända leran aktiviteter från förhistorisk tid. Inga av fynden tillvaratogs.

Tolkning och diskussion

Undersökningen lyckades inte lokalisera någon boplats. Under järnåldern låg gravfälten i de allra flesta fallen vid gårdarna. Oftast låg inte gravarna på längre avstånd än 100 meter från husen. Om rester efter gården som hörde till gravfältet Raä 8 i Para funnits inom undersökningsområdet skulle anläggningar eller fynd ha påträffats. Det enda boplatsindikerande fyndet var en bit bränd/sintrad lera, från schakt 7 men en bit bränd lera eller enstaka skärviga stenar gör ingen boplats. Snarare ger de fynden intryck av spridda aktiviteter i området.

Gården har uppenbarligen inte legat i direkt anslutning till gravfältet. Möjligen kan gården ha legat på höjden vid den nuvarande gården omkring 120 meter nordväst om gravfältet.

Gården kan även ha legat på åkern öster om gravfältet där det enligt 1852 års laga skifteskarta ser ut att ha legat en nu utplånad grav. Gården kan också ha legat på åkern norr eller nordväst om gravfältet.

För att i framtiden lokalisera boplatsen behövs nya schaktningar med grävmaskin, gärna efter att en magnetometerkartering genomförts.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-5857-13

Länsmuseets dnr: 2013/176

Län: Västernorrland

Landskap: Ångermanland

Kommun: Sollefteå

Socken: Sånga

Fastighet: Para 13:1

Kartblad: 19 H 1h

Undersökt yta ca 241 m²

Koordinatsystem och höjdvärden: Rikets nät 2,5 gon väst efter GPS-värden.

Belägenhet: X 7008 140 Y 1585 990

Belägenhet i Sweref: X 7007 298 Y 626 473

Undersökningstid: 10-11/10-2013.

Personal från Murberget Länsmuseet Västernorrland: Ola George.

Praktikanterna Ole-Alexander Ulvik och Nina Elisabeth Valstrand från Vetenskapsmuseet i Trondheim

Rapportsammanställning: Ola George.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Dokumentationsmaterial i form av, fotografier och handlingar i ärendet förvaras på Murberget, Länsmuseet Västernorrland.

Referenser

George, O. 2008. Arkeologisk undersökning och kursgrävning av skadade gravar på gravfältet Raä 8 i Para, Sånga socken. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2008:19.

George, O. 2009 a. Guldålder i Para. Ett folkvandringstida gravfält vid Ångermanälven. Arkeologi i Norr 11. Umeå.

George, O. 2009 b. Arkeologisk undersökning av den folkvandringstida graven Raä 8:2 i Sånga socken. Delrapport 2 inom projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2009:8.

George, O. 2010. Arkeologisk undersökning av den folkvandringstida graven Raä 8:4 i Sånga socken. Delrapport 3 inom projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2010:9.

George, O. 2012 a. Arkeologisk undersökning av bålplatser, harg och gravhög inom Raä 8:9 i Sånga socken. Delrapport 6 inom projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2012:28.

George, O. 2012 b. Rika gravfynd från folkvandringstiden längs Ångermanälvens älvdal. Människor i vikingatidens Mittnorden. Föredrag vid de mittnordiska arkeologidagarna i Östersund 2010. Fornvårdaren 32.

Bilaga 1. Fotolista

Fotonr	Motiv	Fotograferat från
1	Schakt 1	önö
2	Schakt 1	önö
3	Dike genom schakt 1	nv
4	Dike genom schakt 1	nv
5	Dike genom schakt 1	nv
6	Schakt 2	sö
7	Schakt 2	sö
8	Schakt 2	sö
9	En skärvsten i schakt 2	
10	Schakt 2	nv
11	Schakt 3	ö
12	Schakt 3	v
13	Schakt 4	önö
14	Schakt 4	vsv
15	Platsen för schakt 5 efter avtorvning	ö
16	Platsen för schakt 5 efter avtorvning	v
17	Schakt 6 med igenfyllt dike/ravin i schaktets nordvästra del (i bildens högra del)	nö
18	Schakt 5	v
19	Schakt 5	ö
20	Schakt 6	nö
21	Schakt 6 med igenfyllt dike/ravin i schaktets nordvästra del (i bildens vänstra del)	sv
22	Schakt 7	v
23	Schakt 7	ö
24	Schakt 8	önö
25	Schakt 8	vsv
26	Schakt 9	n
27	Schakt 9	s
28	Översikt av undersökningsområdet, Ola George står och mäter med totalstation	nv
29	Erosion på udden vid grav Raä 8:3	sv
30	Erosion på udden vid grav Raä 8:3	ö